

L'HOSTOLENCH

REVISTA MÍNIMA
D' HISTORIA, LITERATURA Y FOLK-LORE

Pro aris et focis.

ANY II

SANT FELIU DE PALLEROLS, MARS DE 1900

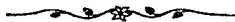
NÚM. 6

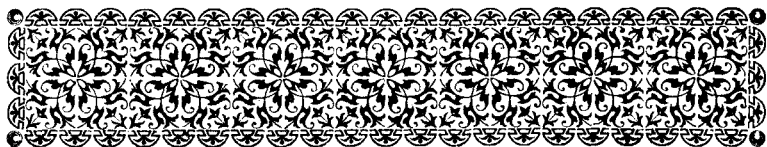
GRACIES!

EN la sessió del die 11 d' aquest mes, l' Ajuntament de la meua estimada vila natal va tenir la dignació de conferirme 'l titol de CRONISTA D' HOSTOLES.

Jo volia escriure un missatge de gratitut; però hi ha sentiments que la llengua no pot expressar ab la vehemencia que un desitjaria. Per això, per no exposarme à desnaturalisar els afectes que mouhen el meu cor, no vull respondre à honra tant insignificant ab una sola paraula d' agrahiment. Certs beneficis, sols ab fets poden estimarse; y ab fets hi correspondrà jo, si Deu y la Verge de la Salut me donan vida y gracia pera ferme digne d' aqueix titol, que es y serà sempre el més preuhat de tots els que pogan recaure sobre la meua persona, inútil y humil.

JOSEPH MARÍA GARGANTA.

A M E R .

VILA ab ajuntament, al que 's troban agregats los llochs de Sant Climent d' Amer y Sant Juliá del Llor, y 21 casas y masías aisladas. Partit judicial, diócessis y provincia de Gerona, á 20 kilometres; y audiencia territorial de Barcelona, á 98.

Situació. Prop del Ter y en la vall y marge dreta del B(r)ugent, confinant ab Sant Cristófol de las Planas al N., al S. ab lo riu Ter, al E. ab lo terme de Sant Climent, y al O. ab Cantallops. Lo terme d' Amer compren part de las Guillerias y Vall d' Estoles, extenentse cap á mitjorn fins á Anglés y Bescanó. En son terme hi ha la cascata de Santa Margarida, que té un salt de 12 metres per 3 d' amplada.

Comunicacions. Degut á la mala configuració del terreno, están en mal estat, haventhi camins que van á Sant Climent d' Amer, Cantallops y demás pobles dels voltants. D' Amer van tartanas á Gerona. En lo Ter hi há una barca pera comunicarse ab lo marge oposat al de la vila.

Població. 2,582 habitants y 657 edificis.

Producció. A més de diversos cereals, hi há aigües minero-medicinals.

Iglesias y monuments. Lo més notable d' Amer es la iglesia parroquial, antigament Real Monastir de Santa

María. Los terratrémols del any 1427 arrunaren completament la vila; aixís es que de la iglesia consagrada en 949 baix l'advocació de Santa María, Sant Joan y Sant Benet, de claustres y sepulcres, res ne queda, y sols se conserva 'l temple construhit en lo segle XII, que en part se salvá de la catástrofe. Es gran y té tres naus de volta de canó, sostingudas per vuyt grupos, quatre per banda, de quatre columnas cada un, las quals descansan en quadrats y macissos basaments d' uns vuyt pams d' alsada.

Poca cosa hi há que notar en aquesta iglesia: la pica baptismal, que 's remonta tal vegada als temps primitius de la construcció (segle XII), y alguns bons retaules en l' altar del Roser, á la dreta del creuher (segle XVI). Representan escenas bíblicas. De la mateixa época es la portada.

Son probablement del segle XVIII quatre bonichs baixos relleus en fusta que, procedents del monastir, se veuhen en la casa de la vila. Despulla també, á bon segur, dels antichs claustres es un maltractat fragment de lápida de magnífich marbre. Té 0'28 metres d' ample y 0'21 metres d' alt, y aparentment diu:

ANNO : DNI : M : CC		°CC : X ^o I (?) O B I I
T : V : PAT ^s D A BOTEL		LER HUI' M N AB Q
INSTITUIT : X : AN		NI V SARIA : SIBI QVO
TANNIS : D : COSTITU		ENS.
III III ONS III III		

y qual lectura es la següent;

ANNO D(OMI)NI MCCCCXI OBI ||
T V(ENERABILIS) PAT(ER) D(OMINUS)
A(RNALDUS) BOTELLER, H U J (Ü S)
M(O)N(ASTERII) AB(BAS), Q(ÜI) ||
INSTITUIT X AN(NIVERSARIA)
SIBI QUO || TANNIS D(IEI)
CO(N)STITUENS.....

y que 's traduheix d' aquesta manera:

«En l' any del—Senyor 1411, morí (lo)—venerable pare senyor Arnald Boteller, de—aquest monastir abad, qui instituí 10 aniversaris pera—si cada—any en (tal)—dia constituhint...»

Los caràcters lapidaris semblan del segle XIV, y la inscripció aparentment se refereix á un abat enterrat allí, que fundá un aniversari y feu altres obras piadosas pera 'l monastir abans d' ésser aquest destruït pel terratrémol de 1427, al que tal volta 's dega també l' esbocinament de la lápida, quins fragments haurá escampat després lo temps despiatadament.

Se coneix que la vila renasqué prompte de las ruïnas ocasionadas pel terratrémol, puix abundan en ella las cases ab finestras y portals gòtics dels segles XV y XVI. En lo cementiri de la vila hi há una notable creu de terme restaurada y colocada en aquell lloch.

Historia. Segons Pujades, Carlomagne, després d' haver lliurat una batalla contra 'ls serralhins y haverlos posat en desastrosa desfeta, fundá aquí un monastir ab lo títol de Santa María d' Amer ó Ambrio (amarch), nom que imperá en la vall en memoria d' haver sigut amarga als moros en aquella jornada.

Segons lo senyor Sebastiá Farnés, diu que la gent parla de la gran batalla que 'ls cristians lliuraren als moros á Sant Climent, y al retirarse 'ls nostres victoriosos donaren nom á Amer, de plassa, lloch de repós.

En 1420, segons Mariana, s' obriren dos volcans que abrusavan á la proximitat de dos tirs de pedra. D' altra boca, prop dels volcans, diu que 'n sortía una aigua negra que á mitja llegua 's barrejava ab lo riu, que podria ser lo Samerroca, qual fortor destruï 'l poble y matá 'ls peixos d' aquest riu.

Repoblat Amer, los francesos lo saquejaren y cremaren

pera venjar-se de la victòria que sobre sas armes havia conseguit l'exèrcit espanyol en 30 de juny de 1696.

En la guerra de la Independència fou destruït el pont del Pasteral, obra antiquíssima.

Folk-Lore.—«Lo Dimecres de Cendra, la espayosa plassa bull de gentada; las barretinas vermellas pampalluguejan entre 'ls tons foscos de las vestiduras d' homes y donas. Hi há fira, y per tant animació, bullici, gatzara, malgrat ésser lo dia en que l' home s' ha de recordar de que 's tornarà la pols de que nasqué; y es que encara 'ls d' Amer están autorisats per la tradició pera concedir un dia de vida al cos abans, de reclóures en la concentració del penitent. Però com en lo nostre poble, generalment, las costums tradicionals son juhiciosas y severas, aqueixa diada no la solemnisan fent bojerías, sinó celebrant una fira y ballant tres sardanas, però tres sardanas clàssicas, homes sols, ab exclusió absoluta de las donas. Los bastons ficats pel clatell y drets sobre 'l pla de la esquena, surten per damunt dels caps, coronats per las barretinas de grana; y aquell bosch estrany de bastons roda á compás, ja lentament, com en actitut solemne, ja agitat per moviment febril, sempre impulsat pels sons de la copla, una vegada patétichs y altra alegres y moguts. Lo poble en massa forma la tanca del cercle ahont la dansa pelásgica té lloch, y 's daleix en contemplarla y en celebrarla; y, rendint tribut solemne á la més remota antiquitat, consagra una vegada més la tradició y demostra que si l' home material es pols y á ser pols torna, l' home moral, representació viva d' un poble d' antiga nissaga, se perpetúa á través de las generacions.» (1)

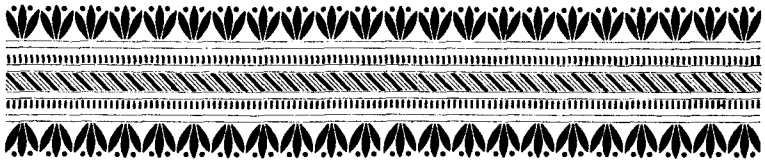
AMER.—Petit riu de la provincia de Gerona, que passa per la dreta del poble d' aquest nom y s' uneix al Ter.

---

(1) Antoni Massó: *Memorias de l' Associació Catalanista d' Excursions Científicas*, vol. VIII.

Per lo que 's refereixen à la vall d' Hostoles, y per la estreta relació d' aquesta ab la d' Amer, hem copiat els dos articles anteriors, que forman part de la *Colecció de Monografias de Catalunya*, anotadas per Joseph Reig y Vilardell, publicada á Barcelona fa deu anys. Poden veures en las páginas 106-110. En la página 107 hi ha una vista de la «Cascata de Santa Margarida, fotograbat directe d' una fotografia de D. A. Massó.»

ITINERARIS.

(Continuació.)

DE la iglesia de *Pruit* en 5 minuts se baixa á la riera del *Serrat de Rupit ó del Bach*, que s'atravessa, y 's puja en direcció NE., en 15 minuts, al *Hostal del Bellonch*, d'hont en 25 ó 30 minuts se puja al cim del *Serrat del Clot del Papelló*, ó mellor dit: *Pla del Tus*, desde qual punt en 10 més se baixa envers al E. al *Santuari de la Mare de Deu de la Salut*.

De la iglesia de *Pruit* s'agafa un camí en direcció N., que passa per lo pla de la carena, y en 25 minuts vá á *Renyins*, hont hi ha una quadrifurcació. Lo camí del O. procedeix de la *Collada del Bach* y especialment de la *Rotllada*; lo del S. ve de la *iglesia de Pruit*. Per lo del N., en cosa de 15 minuts, se puja al *Collet de Pixa-Nuvas*, de hont girant cap al E., en 10 minuts més se va al grupo de quatre casas conegut per *Coll de Pruit*. Per lo camí del E., desde *Renyins* se puja en 25 minuts, passant per sota de la torra enderrocada de *Puig-Afra*, á má esquerra del camí, sentada dalt de un turó, al *Collet de la Creu del Coll*, de hont girant cap al N. ab 5 minuts se baixa á *Coll de Pruit*.

Coll de Pruit, grupo de quatre cases, està format per la del *Torrent* y la del *masover*, per la del *Coll* y la del *masover*. De la dita casa 's gosa d' un magnífich panorama, á uns 900 metres apr. d' altitut. De la casa del *Coll* en direcció SO. se puja en 15 minuts al cim del *Turó de Puig-Afra*, hont hi há la enderrocada torre de *Pruit* ó de *Puig-Afra*, que serví fins l' any 1860 de telégrafo óptich. L' altitut de *Puig-Afra* serà de 980 metres aproximadament.

De *Coll de Pruit*, passant per la casa del *Torrent* se puja al collet del meteix nom, de hont per lo camí ral de matxos en direcció SE., deixant als 10 minuts al E. lo camí de *Sant Feliu*, tot planejant, durant 15 minuts, y luego en altre tant de pujada, 's guanya 'l planich del *Cim del Serrat del Clot del Papelló*, ó mellor dit: lo *Plá del Tús*, hont se deixa 'l camí que va cap al *Far*, al S., y girant al E., en 10 minuts se baixa al grandíós *Santuari de la Mare de Deu de la Salut*, que pertany al poble de *Sant Feliu de Pallerols*. Lo Santuari, que tanta devoció inspira en tota la regió, fou fundat en 1645 per un devot pagés, En Joan Carbonés de *Sant Pere Sacosta*, del terme de las *Planas*. La iglesia es molt gran. En lo Santuari hi há capellá que celebra missa cada dia. L' excursionista hi trobará bonas cambras y relativament algún confort á preus arreglats. Magnífich y dilatat panorama 's gosa desde 'l terradet que comunica al menjador. Alt. apr., 900 metres.